

Kérdezzük meg a tervezőt!

A Magyar Építőművészek Szövetségének legutóbbi közgyűlésén a tervező te-
kintélyéről és megbecsüléséről be-
szélt főlshóllalásában Borvendég
Béla Ybl-díjas építész, a Szegedi
Tervező Vállalat műszaki igaz-
gatóhelyettese. Megkérdeztük:
anyagi megbecsülésre gondol?

— Nem pénzről van szó, ille-
ve nem feltétlenül a nagyobb
pénzről. Azt szeretnénk, ha gyak-
rabban megkérdéznének bennün-
ket.

— Kik és miről?

— Titokzatos foglalkozásnak
látszik a mienk. Összedugja a fe-
jét 10—15 ember, megtervez egy
városrészt. Lehet ezt is jól, és le-
het rosszul csinálni. Aki farag,
fűr vagy reszel, az is dolgozhat
jól és rosszul, ebben tehát nincs
különbség köztünk. A mi mun-
kánk azonban hosszú időre befo-
lyásolja az emberek életét. A tár-
sadalom megfogalmazza, mit vár
tőlünk, és eszközöket is ad hoz-
zá. Kötelességünk az igényeket
a kapott eszközökkel kielégíteni,
de az is feladatunk, hogy olyan új
igényeket is keltsünk, amelyek
kikövetelik a még színvonalasabb
megoldásokat. Az általános igény-
eket a beruházó közvetíti,
megmondja, mit kér. Ha jó a
társadalmi igény interpretálása,
ha valóban azt kéri tőlünk, amit
a társadalom elvár, akkor meg-
elégedetten veszik birtokba az új
lakásokat az emberek. Csakhogy
az átlag matematikai formula,
átlagember valójában nincs. Azt
lenne jó tudni, Tóth János ma-
gyar állampolgár jól érzi-e ma-
gát új lakásában...

— És ha megmondja?

— Nem jut el hozzá a vá-
laszra.

— Beköltözés után a panasz-
sem?

— A panasz csatornái legtöbb-
ször sehova nincsenek bekötve.

— Rengeteg lakást építünk, sok
embernek. Hogyan kérdezhetné
meg mindet a tervező?

— A társtudományok segítsé-
gére lenne szükség, hogy valós
problémákra adhasson választ.
Az egyedi építetével megbeszél-
hettem, mik az igényei, hány gyer-
meket tervez, mi a kedvtelése.
Úgy dolgozott, mint a méretes
szabó, testre szabhatta az épüle-
tet. A tömeges építkezésnél nem
tudjuk, ki költözik be, és legfől-
jebb az újságok levelezési rova-
tából tudjuk meg, kitaláltuk az
igényeit, vagy nem. A konfekció-
ipar is rájött, új méretet kell
vennie, mert megváltoztunk idő-
közben. Konfekcionáljuk a lakást,
de a változásokat figyelünk kell.
A változások, az igények tudomá-
nyos feldolgozása biztos bázisa
lehetne a tömeges lakásépítésnek.
Sajnos, a társtudományok vonta-
tottan zárkoznak föl, és hézago-

san hozzák létre kapcsolataikat
a tervezőkkel.

— Amit eddig hallottunk, na-
gyon rokonszenves: hiányt érez a
tervező, azt szeretné, ha beleszó-
lának a munkájába. Ha a „fo-
gyasztó” véleményét ismerné,
többre jutna. Gazdasági szem-
pontok is előjönnek azonban: nem
lesz így drágább a lakás?

— Le kell szögeznünk, ha rossz-
szul építünk, végeredményben la-
káshiányt is termelünk és az a
legdrágább. Meggyőződésem, a tá-
jékozottságunk bizonyos esetek-
ben költségcsökkentéshez is ve-
zethet. Egyetlen apró példa: jött
a lapos tető, nincs padlás. Szárító
helyiségeket tervezünk és épít-
tünk, mert előírás, noha látjuk,
a fehérenmű a loggián szárad.
Hiába írják elő, hogy ne ott szá-
rítsák, adminisztratív úton ezt
megoldani nem lehet. Nekünk kell
megfontolnunk, úgy kell tervez-
nünk a loggiát, hogy ruhát is le-
hessen szárítani rajta anélkül,
hogy az esztétikai összehatás ká-
rára lenne. Sok olyan apró dolog
van, ahol nem is több pénzre,
hanem kicsit praktikusabb észjá-
rásra van szükség. A tizenöt éves
lakásfejlesztési terv irányelvei-
ben ezek a gondolatok már han-
got kapnak. Az lenne a jó, ha nem
állnánk meg az irányelvek kam-
pányszerű megfogalmazásánál,
olyan folyamatos munka kellene,
ami a visszacsatolást öt-tíz év
múltra is biztosítaná.

— A tervező tehát felelősnek
érzi magát, hogy Tóth János ma-
gyar állampolgár jól érzi-e ma-
gát új lakásában...

— A jogi felelősség már-már
túl jól szabályozott. Ha minden
előírást figyelembe vettem, jogi-
lag tisztán állok. Van azonban
belső felelősség is: magunk előtt
is el kell számolnunk, hogy amit
a társadalomnak adunk, lehetősé-
geink és képességeink szerinti
legjobb legyen. Kis közösség va-
gyunk, de kezünk között milliár-
dos értékek mennek át, nagy te-
hát a felelősségünk.

— Eddig végeredményben a
tervező kérdezett, illetve kérdezni
szeretné a társtudományokat. Ki
kérdézzé a tervezőt?

— Az lenne a jó, ha a tervező
jelenléte már a probléma fölbuk-
kanásánál biztosítható lenne. A
támasztott igény most szinte a
megoldást is tartalmazza. Meg-
mondják, ide ilyen házat építs,
ennyiért, és ne többért. Úgy gon-
dolják, csak meg kell rajzolnunk
szakmai hozzáértséssel, amit más
kigondolt. Ha ott van a tervező is
a gondolat megszületésénél, lehet,
hogy a kérdést eleve másképpen
vetik föl. És az eredmény jobb
és szebb lesz.

— Mondhatnák erre, nyúlik az
idő, és az is lehet, drágább lesz
az épület.

— A jó előkészítésre fordított
idő mindig megtérül építés köz-
ben. A „sánta” elképzelés viszont

nem akkor drágul, ha kiigazítjuk,
sokkal inkább akkor, ha megva-
lósítjuk. Örömmel tölti el az épí-
téseket az a tény, hogy egyre
több építészeti probléma megol-
dására írják ki tervpályázatot.
Úgy is fölfoghatom ezt, hogy egy-
szerre több tervezőt is megké-
rdeznek. A kiírás csak a problémát
fogalmazza meg, de nem szugge-
rálja a megoldást. A közelmúlt-
ban a paneles lakóházépítkezésre
írtak ki tervpályázatot. Sokszor
elmondjuk, panelből bizony nem
sok mindent lehet csinálni. A pá-
lyázat bebizonyította, hogy annál
midenesetre sokkal többet lehet,
mint amit jelenleg csinálunk. A
legjobb tervek azt is igazolták,
a szükséges elemek száma még
csökkenthető is anélkül, hogy a
variációs lehetőségek csökkenné-
nek, sőt alkalmanként bővítik
azokat. Nem feltétlenül lesz drá-
gább tehát az, ami jobb lehet.

— A tervező megbecsülésének
fontos állomása tehát, ha megké-
rdezzük — illetve megkérdezi, aki
ért a nyelven —, ha meghallgat-
juk, vagy vitatkozunk vele. Ehhez
képest csekély a gondolat, de a
társadalmi megbecsüléshez és el-
ismeréshez hozzá tartozik. A festő
képe alá odairja a nevét. A tudós,
ha közvélemény kutatása ered-
ményét, nevével teszi. Mondhat-
nánk úgy is, nevével szavazat ér-
te. Elkészül egy ház, melyik sar-
kában olvasható a tervező neve?

— Nem olvasható egyiken sem.
Amikor a tervező a „piacról” élt,
érdeke volt, hogy neve forgalom-
ba kerüljön, és több megbízást
kapjon. Most annyi a munkánk,
ilyen reklámra nincs szükség. Az
is érvként hangzik el sokszor,
hogy csoportmunka a tervezés.

— A televízióban stáblista jel-
zi a csoportmunkát. Ott is sokan
vannak.

— Kényelmesség is van mögötte:
ne legyen sértődés belőle, nem
írunk ki tehát senkit.

— Minden alkotónak igénye le-
het, hogy megismerjék őt is.

— Biztos, hogy nem jó a mos-
tani gyakorlat. Nagyon kevés épí-
tészti ismernek név szerint, és még
kevesebben tudják, mit épített.
Aggályaim vannak: nem biztos,
hogy a közvélemény egyáltalán
figyel az alkotásra, a műre. Ész-
reveszi, hogy itt van egy ház, ami
azelőtt nem volt itt, de hogy ab-
ban mi a mű, arra nem figyel.
Nem biztos, hogy értik az embe-
rek azt a nyelvet, amelyet mi be-
szélünk. Nem biztos, hogy mun-
kánkat, alkotásunkat a kultúra
részeként is számon tartják.

— Egyáltalán: szempont lehet
a tömeges építkezésnél, hogy szép
is legyen?

— Meggyőződésem szerint igen,
ám valóban ritka ünnep, ha vala-
ki szép és esztétikus épületet kér.
Tőlünk lakásokat kérnek.

— Az előbb említett belső felelő-
ség sférájába tartozik tehát az is,
a töle telhető legjobbat és leg-
szebbet együtt adja a tervező. Ha
főlöldandánk a közönség előtti név-
telenség gátjait, gondolom, nagy
ösztönzést adhatnánk hozzá. Aki
várost és lakást épít nekünk,
megjéremli, hogy legalább a ne-
vét tudjuk. Megbecsülésének más
jelét a közvélemény úgysem ad-
hatja.

HORVÁTH DEZSŐ

Igénytelenléseink

Egy időben megszoktuk, hogy
kiszolgáltakból kiszolgálta-
tottakká váltunk az étte-
remben, a szervízben, a Patyo-
latban, vagyis valamennyi olyan
helyen, amely elvben szolgáltatá-
sokat kínált volna számunkra. A
mely lélektanra építő újságcikkek
tucatjai hivatkoztak annak ide-
jén — sok-sok évvel ezelőtt —
arra, hogy valakit tisztességesen
kiszolgálni, tisztességes szolgálta-
tást nyújtani pénzért, az ko-
rántsem jelenti azt, hogy jogta-
lan urasági cseléddé válunk;
nem szabad, hogy megforduljon
a helyzet, hogy pincérként, ki-
szolgálóként, szerelőként és Pa-
tyolat-átvevőként úgy viselked-
jünk, mint sértett hercegkisas-
zonyok, akiknek csak jogaik van-
nak, kötelességeik pedig alig.

Sok-sok méltatlankodó újsá-
g-cikket olvashatott akkoriban a
nagyérdemű közönség, s hogy
ezeknek a prédikációknak nem
lett túltúlul sok foganatja, az
semmiképpen sem kollégáim tisz-
tes jó indulatának hiányán mú-
lott, hanem inkább a „lét hatá-
rozza meg a tudatot” ősi és derék
elvén. Mert hát a tény — lévén
természetétől fogva makacs dolog
— tény maradt: sok volt az eszki-
mő és kevés a foka, s a fókák
csöppet sem voltak érdekelve ab-
ban, hogy az eszkimókat hizlal-
ják. Azaz, hagyjunk föl a képle-
tes beszédre! Sokan akartunk
ilyen, olyan, amolyan szolgáltató-
sokat igénybe venni, mert hogy
szükségünk volt rá, viszont ke-
vés volt a szolgáltató, s azoknak
sem fűződött különösebb érdekük
ahhoz, hogy valóban szolgáltas-

sokszor még nem képesek verse-
nyezni a Marx téri maszek üz-
letecskével (akár viccnek is te-
kinthető: magánkereskedők pa-
radicsoma éppen a Marx téren),
de például a budapesti Skála-
áruház már bőségesen föl-
valóságban, választékban, igé-
nyességben, s nem utolsósorban
árban is a szegedi maszekok kí-
nálóatát. S így természetes ez, hi-
szén elvben a nagyáruháznak
mindig többet kell tudnia, mint a
kiskereskedőnek. És gondolkoz-
zunk csak! Vajon mikor hallot-
tuk az utolsó viccet a Patyolat-
ról, amely szép csendben valódi
szolgáltató üzemmé nőtte ki ma-
gát? Ugye, régen. És alighanem
még lehetne bőven folytatni a
sort, hogy lám, lassanként meg-
főllebbezhetetlenül valóra vá-
lnak és érvényesülnek a szocialis-
ta szaktornak évtizedeken át el-
veken ugyan bőségesen hirde-
tett, de a gyakorlatban csak ne-
hezen érvényesülő előnyei.

Kezdjük hát kinőni gyerekl-
pöncelt. Sőt, eljutottunk oda, hogy
kezdünk ferde szemmel nézni a
maszekra, aki tíz évvel ezelőtt
azonnal rendbe hozta kocsi-
kis elektromos hibáját, ma viszont
alig áll velünk szóba, s ha gyors
munkát akarunk, meglepetésre az
autóklub műszaki állomásán ka-
puk meg, meghozza kifogástalan
minőségben. S az a kiskereskedő,
aki tíz éve még kifogástalan ud-
variassággal szolgált ki vevőjét,
ma már pulpitusos magasságából
foghegyről veti oda az érdeklődő-
nek: nincs kérem... S akkor, a
pimaszság láttán — mert az oda-
vetett megjegyzéshez flegma és
undok arckifejezés is tartozik —
tehát a pimaszság láttán sónát,
gondol az ember például az Al-
földi ruházati bolt udvarias és
készséges kiszolgálóira...

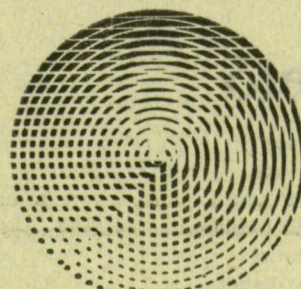
Szóval sokminden megváltozott,
vagy éppen kezd előnyére változ-
ni az annak idején sokat és jog-
gal szidott szocialista szektorban.
Talán csak éppen mi változtunk
kevésbé, talán csak éppen ben-
nünk élnek túltúlul is belénk
rögződött igénytelenléseink. Pe-
dig hát ez is baj, mert néha az
sem ártana, ha mi is löknénk né-
hányat szükség esetén a szolgá-
tatókon, hogy az istenért, el-
ne akadjon valahogyan ez a biz-
tató fejlődés.

Gondoljunk csak bele, hány-szor
kullogunk el még manapság is
leforrázva, sőt nélkül, ha valami
méltánytalanság ér bennünket!
Szó nélkül elkullogunk, ha a
pincér zárás előtt húsz perccel
közli velünk méltósága magasá-
ból, hogy már nincs kiszolgálás,
s már lépked is peckesen tovább,
s azt sem tudjuk tudatára adni,
hogy mindössze egy üveg sört
kérnénk, s esküszünk, hogy zárás
előtt tíz perccel már az utcán
leszünk. S szó nélkül elmegyünk
háromszor érdeklődni a szervíz-
be, ahol a garanciális javítás alatt
lelopták kocsi-
zofedeleit, hogy kerítették-e már
újat. S a harmadik érdeklődés
után inkább beszerezünk máshon-
nan, semmint a különben kedves
művezetővel vitatkoznánk. S ha a
boltban vásárolt tej azonnal ősz-
szemegy, inkább kiöntjük, sem-
mint vitatkoznánk.

Pedig hát nem ez a legszeren-
csébb eljárás, csak hogy mi is
kényelmesek vagyunk, s valami
hamis szegyenérzetből nem szó-
lunk. Hallgatunk, ha kifizejtük a
kocsimosásért a 20 forintot, amely
a belső takarítást is tartalmazná,
s csak géppel, kívülről lemosnák
kocsinkat. Hallgatunk akkor is,
ha a garanciális szervízben alig
felét végzik el autónkon az előírt
műveleteknek. Hallgatunk, s szin-
te megkönnyebbülten lépünk to-
vább, hogy „Na, ezen is túl va-
gyunk!”

Túltúlul élnek még bennünk
igénytelenléseink, s sokszor mi
hagyjuk, hogy kiszolgáltatóként
bánjanak (el) velünk, pedig hát
nem kellene hagynunk, hiszen
mindennek megvan a korrekt el-
intézési módja, ha már a szol-
gáltatás, a kiszolgálás nem kor-
rekt. S éppen a megkezdődött és
tébolygató egészséges folya-
mat jövője érdekében kellene túl-
tennünk magunkat bátoratlansá-
gunkon, szerény hallgatásunkon,
ha szükséges.

SZÁVAY ISTVÁN

sanak is, udvariasan, kedvesen és
jól, ahogyan az a nagykönyvben
meg van írva, mert hiszen
anélkül is kedélyesen és vidáman
megélték.

Talán még sokan emlékeznek
arra az időre, amikor megjelen-
tek a szolgáltatások nagyszín-
padán az első megváltók, az első
maszekok, akik — lám, vannak
még csodák — ugyanolyan lehető-
ségek között, mint az állami ke-
reskedelem, bőséges választékot
tudtak nyújtani boltocskájukban
a legújabb divatcikkekkel, s rá-
adásul még udvarias kiszolgálást
is. Vagy a maszek autószerelők,
akiknél tudta az ember, bátran
bent hagyhat bármit kocsi-
jában, nem kell lába apróbb-nagyobb
tarlókkal együtt a javítás ide-
jén. Sőt, kisebb javítást azonnal,
negyed óra alatt elvégez a ma-
szek, ami az állami szervízben
minimum fél nap...

Szóval megtörtént a csodás át-
alakulás, s a maszekok révén már
kezdtek néhányan úgy tartani,
hogy pénzünkért — lám — jo-
gaink és igényeink is lehetnek.
Igaz, nagyon sokan akkor is se-
jtettük, hogy a kiskereskedő és a
kisiparos végül is nem a legfőle-
tesebb megoldás sem a népgaz-
daság, sem a mi számunkra, akik
igénybe vesszük ezeket a szol-
gáltatásokat, de hát örültünk,
hogy egyáltalán szóba állnak ve-
lünk a pénzünkért, mert hát ak-
koriban, tíz-egynéhány évvel eze-
előtt az állami szektor még nem
mutatott túlságosan nagy hajlan-
dóságot a változás iránt. Illetve
hajlandóságot és igyekezetet még
csak mutatott, de valahogyan
minden jószándék megakadt azon
a tájékon, ahol éppen aprópénzre
és valóra válthatták volna: vagyis
a munkahelyeken, a szervízben,
a boltban és a vendéglőben.

Szerencsére aztán jött a gaz-
daságirányítás új rendszere, az
új érdekeltégi rendszer és a köz-
gazdasági szemlélet, amely éppen
a „lét határozza meg a tudatot”
addig jószerével csak parlagon
hevertetett elvének tájékán ho-
zott alapos fölpezdülést, aminek
jótékony hatását mindmáig ta-
pasztalhatjuk. Mert igaz ugyan,
hogy a szegedi ruházati boltok

KISS ATTILA RAJZA